

Τι αξίζει να μείνει σήμερα;

του Χάρη Παπαδόπουλου

(Με αφορμή τα 80 χρόνια από την ίδρυση της 4^{ης} Διεθνούς)

Το μέτρο της επιτυχίας

Με ποια κριτήρια θεωρούμε ένα άτομο επιτυχημένο; Μήπως το κριτήριο είναι ο πλούτος, η ήσυχη και ανέφελη ζωή, η άμεση αναγνώριση και ο σεβασμός από το ευρύτερο περιβάλλον; Ή είναι επιτυχία η ακαδημαϊκή καριέρα, που εξασφαλίζει σταθερό μισθό και κοινωνική καταξίωση και αφήνει χρόνο για διάβασμα και οικογενειακή ζωή;

Με τέτοια κριτήρια, ο Καρλ Μαρξ ανήκει ξεκάθαρα στους αποτυχημένους. Έζησε πάντα φτωχικά και στερημένα, κάποτε σε βαθιά εξαθλίωση. Τα βιβλία του, ακόμη κι όταν κατάφερναν να γίνουν κάπως γνωστά, δεν ήταν αρκετά προσοδοφόρα για να ζήσουν αυτόν και την οικογένειά του. Όταν πέθανε, τον συνόδεψαν στο μνήμα μόλις μια χούφτα φίλοι. Ανάμεσά τους δεν υπήρχε ούτε ένας Άγγλος πολίτης, παρόλο που ο Μαρξ ζούσε ήδη τέσσερις δεκαετίες στο Λονδίνο.

Όμως το παράδειγμα της απόλυτης αποτυχίας με τα πιο πάνω κριτήρια είναι ο Λέων Τρότσκι.

Ο Τρότσκι υπήρξε ο συναρχηγός του σοβιετικού κράτους, μαζί με τον Λένιν, ηγέτης και ιδρυτής του Κόκκινου Στρατού, σεβαστός στη Ρωσία και αναγνωρισμένος από το παγκόσμιο κομμουνιστικό κίνημα. Κι όμως κατρακύλησε από αυτό το ύψος σε πλήρη ανυποληψία, χάνοντας όλα του τα αξιώματα. Ο αξιοσέβαστος αρχηγός πολύ γρήγορα στοχοποιήθηκε από την ανερχόμενη σταλινική γραφειοκρατία ως ο απόλυτος εχθρός της σοσιαλιστικής οικοδόμησης, ένα είδος τρισκατάρατου Σατανά του κόσμου του σοσιαλισμού.

Ο Τρότσκι βρέθηκε εξόριστος στη Σιβηρία και μετά διωγμένος από χώρα σε χώρα και κατέληξε δολοφονημένος στο Μεξικό. Τα τελευταία χρόνια πριν πεθάνει είδε όλη του την οικογένεια δολοφονημένη από τον Στάλιν, ανάμεσά τους και τα τέσσερα παιδιά του. Όλοι όσοι υπήρξαν οπαδοί του στη Ρωσία εξοντώθηκαν ανελέητα, ακόμη και αυτοί που είχαν μεταμεληθεί και τον είχαν αποκηρύξει. Στον υπόλοιπο κόσμο οι λιγοστοί υποστηρικτές του ήταν ουσιαστικά απομονωμένοι από το εργατικό κίνημα και οι πιο σημαντικοί ανάμεσά τους δολοφονούνταν συστηματικά και σχεδιασμένα τις δεκαετίες του '30 και του '40 από τους σταλινικούς. Και σαν να μην έφθαναν αυτά, οι τόσο ολιγάνθρωπες τροτσκιστικές ομάδες αδυνάτιζαν περισσότερο από τις συνεχείς διασπάσεις και τις ατελείωτες έριδες μεταξύ τους.

Σε επίπεδο ιδεών, ο Τρότσκι δεν είχε περισσότερη τύχη. Οι δραματικές εκκλήσεις του στη γερμανική αριστερά να συμπήξει ενιαίο μέτωπο ενάντια στον Χίτλερ, πριν πάρουν την εξουσία οι Ναζί το 1933, δεν είχαν καμιά απήχηση. Το ίδιο και οι προειδοποιήσεις του σε σχέση με τη Γαλλία και την Ισπανία το '36. Σε κάθε καίρια και έγκαιρη προειδοποίηση του Τρότσκι συνέβαινε ένα παράδοξο. Πριν επιβεβαιωθεί ο Τρότσκι, ο σταλινικός τύπος τον αντιμετώπιζε με έναν απίστευτο οχετό ύβρεων και κατηγοριών, και τα υπόλοιπα έντυπα με επιφύλαξη ή ειρωνεία. Μετά την κάθε επιβεβαίωσή του από τα γεγονότα, το υβρεολόγιο συνεχιζόταν αμείωτο ενώ η επιρροή των τροτσκιστικών ομάδων, αντί να μεγαλώνει, αντίθετα μικραίνει κι άλλο: Ακριβώς λόγω της παγκόσμιας υποχώρησης του εργατικού κινήματος και της Αριστεράς και της διαδεδομένης απογοήτευσης στον κόσμο, οι ζωντανές δυνάμεις που απέμεναν συσπειρώνονταν γύρω από τα Κομμουνιστικά Κόμματα και τη Ρωσία του Στάλιν. Ο ρωσικός Κόκκινος Στρατός έμοιαζε το τελευταίο εμπόδιο στον ανερχόμενο ναζισμό στην Ευρώπη. Έτσι, κάθε προδοσία του Στάλιν αποδυνάμωνε περισσότερο την ισχυρή επιρροή του Τρότσκι.

Η κληρονομιά του τροτσκισμού

Θα έλεγε κανείς πως ο Τρότσκι γεννήθηκε κάτω από το πιο άτυχο αστέρι.

Όμως οι ηγέτες της παγκόσμιας επαναστατικής Αριστεράς δεν μπαίνουν στην ίδια ζυγαριά με τους χορτάτους μπακάληδες και τους ακαδημαϊκούς του σωρού. Ο Τρότσκι και ο Μαρξ είχαν αφιερώσει τη ζωή τους ολόκληρη στην απελευθέρωση της εργατικής τάξης. Το μέτρο της επιτυχίας τους δεν ήταν τα επιτεύγματα, για τα οποία ένας μικροαστός θα μπορούσε να κομπάσει σε συγγενείς και φίλους. **Ο Μαρξ και ο Τρότσκι πρόσφεραν στον κόσμο του εργατικού κινήματος καθαρές ιδέες, αυστηρά πολιτικά κριτήρια και μια πρώτη μαγιά από στελέχη εκπαιδευμένα στο σχολείο του ταξικού αγώνα και σε συνθήκες ασφυκτικής απομόνωσης. Χωρίς συγκροτημένη θεωρία το επαναστατικό κίνημα καταντά απελπισμένος ερασιτεχνισμός. Αν κάτι σηματοδοτούν τα ονόματα του Μαρξ και του Τρότσκι αυτό είναι: θεωρητική συγκρότηση και αποφασιστική στράτευση στη σοσιαλιστική επανάσταση.**

Ο Τρότσκι συγκεκριμένα κατάφερε κάτι που δεν μπόρεσε κανένας άλλος και καμιά άλλη από τους μαχητές και τις μαχήτριες του κομμουνισμού να προσφέρει στον καιρό του. Κυριολεκτικά, δεν γίνεται να ξαναμιλήσεις σήμερα για την επανάσταση και τον σοσιαλισμό, μετά την πανωλεθρία και την κατάρρευση των σταλινικών καθεστώτων, χωρίς να στηριχτείς στις ιδέες και τα γραπτά του Τρότσκι. Ο Ισαάκ Ντύντσερ, βιογράφος του Τρότσκι, τον περιγράφει ως τον «νόμιμο διάδοχο του κλασικού μαρξισμού». Δεν υπάρχει η παραμικρή υπερβολή σε αυτή τη διατύπωση.

Ο τροτσκισμός είναι ο μαρξισμός που τόλμησε να αντισταθεί στη σταλινική γραφειοκρατία στα γκούλακ και στη Σιβηρία, στις δίκες της Μόσχας και στα εκτελεστικά αποσπάσματα. Ο Τρότσκι διέσωσε τη μαρξιστική θεωρία από τον απόλυτο διασурμό. Χωρίς αυτόν ο μαρξισμός θα είχε καταντήσει ιησουίτικη απολογητική της σταλινικής αντεπανάστασης, θα ήταν το ευαγγέλιο και η στολή παραλλαγής μιας τάξης παρασιτικής και άξεστης που συνέτριψε την Επανάσταση του Οκτώβρη 1917 και έπνιξε στο αίμα την επαναστατική πρωτοπορία και την ίδια την εργατική τάξη.

Αξίζει τον κόπο να δούμε εδώ μια μαρτυρία έξω από τον χώρο του τροτσκισμού που επιβεβαιώνει τα παραπάνω: Δίνουμε το λόγο στον

Λέοπολντ Τρέπερ, επικεφαλής του σοβιετικού δικτύου κατασκοπείας στη Ναζιστική Γερμανία και την κατεχόμενη Ευρώπη (της περίφημης «Κόκκινης Ορχήστρας»). Ο Τρέπερ πέρασε, μετά την ήττα των ναζί, μια ολόκληρη δεκαετία σε στρατόπεδο συγκέντρωσης στη Σιβηρία, ως ανταμοιβή για τις υπηρεσίες του. Αργότερα, στα απομνημονεύματά του με τίτλο «Το μεγάλο παιγνίδι» κατάφερε να αποδώσει το κλίμα γύρω από τους οπαδούς του Τρότσκι, αλλά και τη σημασία να παραμένεις πιστός στις ιδέες του διεθνισμού και της Επανάστασης στη φοβερή δεκαετία του '30 στη Ρωσία:

«...Όλοι αυτοί που δεν αντιστάθηκαν στον σταλινικό μηχανισμό είναι υπεύθυνοι, συλλογικά υπεύθυνοι. Δεν αποτελώ εξαίρεση σε αυτή την ετυμηγορία. Αλλά ποιοι διαμαρτυρήθηκαν εκείνη την εποχή: Ποιοι ύψωσαν τη φωνή τους γι' αυτά τα αίσχημα:

Οι τροτσκιστές μπορούν να διεκδικήσουν αυτή την τιμή. Ακολουθώντας το παράδειγμα του ηγέτη τους που ανταμείφθηκε για την επιμονή του με ένα δολοφονικό χτύπημα από μια ορειβατική αξίνα, πολέμησαν τον σταλινισμό μέχρις εσχάτων και ήταν οι μόνοι που το έκαναν.

Μετά από τις μεγάλες εκκαθαρίσεις, μπορούσαν να φωνάξουν την εναντίωσή τους μόνο στις παγωμένες στέπες, όπου είχαν σταλεί για να εξοντωθούν. Στα στρατόπεδα η συμπεριφορά τους ήταν αξιοθαύμαστη. Αλλά οι φωνές τους χάνονταν μέσα στην τούνδρα.

Σήμερα οι τροτσκιστές έχουν δικαίωμα να κατηγορούν αυτούς που ούρλιαζαν μαζί με τους λύκους. Ας μην ξεχνάμε όμως ότι είχαν τεράστιο πλεονέκτημα σε σχέση με μας, διαθέτοντας ένα συγκροτημένο πολιτικό σύστημα, ικανό να αντικαταστήσει τον σταλινισμό. Είχαν κάτι για να στηριχθούν επάνω του μέσα στη βαθιά απογοήτευσή τους, βλέποντας να προδίδεται η επανάσταση. Δεν "ομολόγησαν", γιατί ήξεραν ότι οι ομολογίες τους δεν θα εξυπηρετούσαν ούτε το κόμμα, ούτε το σοσιαλισμό...»

Πράγματι, στα ασφυκτικά χρόνια της κυριαρχίας του σταλινισμού, στις Δίκες της Μόσχας που σηματοδότησαν τα «μεσάνυχτα του

κόσμου», και λίγο πιο μετά, το 1938 οπότε ιδρύθηκε η 4^η Διεθνής, τίποτε δεν θα μπορούσε να δείχνει τόσο κόντρα στον καιρό όσο η ίδρυση μιας νέας διεθνούς επαναστατικής οργάνωσης. Ο Τρότσκι και όσοι και όσες τον ακολουθούσαν έμοιαζαν με το πλήρωμα ενός καρυδότσουφλου που τολμά να βγει στα ανοιχτά και να αφηγήσει την επερχόμενη καταιγίδα. Και το πολιτικό κήρυγμα του Τρότσκι φαινόταν ως «φωνή βοώντος εν τη ερήμω». Αλλά, πραγματικά, τι φωνή!

«Οι δίκες της Μόσχας γίνονται κάτω από την αιγίδα του σοσιαλισμού. Δεν θα εγκαταλείψουμε την ιδέα του σοσιαλισμού στους αρχιπλαστογράφους. Αν η γενιά μας αποδειχθεί πάρα πολύ αδύναμη να χτίσει τον σοσιαλισμό πάνω στη γη, θα αφήσουμε τουλάχιστο στα παιδιά μας μια ακηλίδωτη σημαία!

Η πάλη που ανοίγεται μπροστά μας ξεπερνάει πολύ σε σπουδαιότητα τα πρόσωπα, τις φράξιες, τα κόμματα. Από αυτή κρίνεται το μέλλον της ανθρωπότητας. Αυτή η πάλη θα είναι σκληρή. Και μακρόχρονη. Όσοι αναζητούν την ησυχία και την άνεση, ας κάνουν πέρα.

Στις εποχές της αντίδρασης είναι βέβαια πολύ πιο βολικό να συμφωνεί κανείς με την γραφειοκρατία παρά να αναζητά την αλήθεια. Μα για όσους ο σοσιαλισμός δεν είναι μάταιος λόγος, εμπρός! Ούτε οι φοβέρες, ούτε οι βιαιότητες, ούτε οι διωγμοί θα μας σταματήσουν. Θα γίνει ίσως πάνω από τα κόκκαλά μας, μα η αλήθεια θα υπερισχύσει. Θα της ανοίξουμε το δρόμο. Θα νικήσει.

Και κάτω από τα αδυσώπητα πλήγματα της μοίρας θα ένοιωθα ευτυχισμένος όπως στις καλύτερες μέρες της νιότης μου, αν συντελούσα στο θρίαμβο της αλήθειας. Επειδή, η υπέρτατη ανθρώπινη ευτυχία δεν βρίσκεται στην εκμετάλλευση του παρόντος, αλλά στην προετοιμασία του μέλλοντος».

Ο Στάλιν κατάφερε να απαλλαγεί από αυτήν την πένα τον Αύγουστο του 1940 στο Μεξικό, με το χέρι του δολοφόνου Ραμόν Μερκαντέρ.

«Είμαι σίγουρος για τον θρίαμβο της 4^{ης} Διεθνούς. Εμπρός!»¹

Η 4^η Διεθνής ιδρύθηκε στις 3 Σεπτέμβρη 1938 στο Παρίσι, στο σπίτι του συγγραφέα Αλφρέντ Ροσμέρ, προσωπικού στενού φίλου του Τρότσκι. Εκεί μαζεύτηκαν 30 αντιπρόσωποι από 11 χώρες που ενέκριναν τα βασικά ντοκουμέντα της νέας διεθνούς επαναστατικής οργάνωσης. Σύντροφοι και συντρόφισσες από δεκάδες άλλες χώρες δεν κατάφεραν να στείλουν αντιπροσώπους, αλλά στρατεύονταν πρόθυμα στο νέο σχήμα.

Στο ίδιο το ιδρυτικό συνέδριο δεν ήταν παρών ο άνθρωπος που είχε αναλάβει την οργανωτική ευθύνη της ίδρυσης της 4^{ης} Διεθνούς. Επρόκειτο για τον νεαρό Γερμανό επαναστάτη Ρούντολφ Κλέμεντ, παλιότερα προσωπικό γραμματέα του Τρότσκι. Το πτώμα του είχε βρεθεί να επιπλέει σε κανάλι του Παρισιού στα τέλη του Αυγούστου, λίγες μόλις μέρες πριν ξεκινήσει μυστικά το ιδρυτικό συνέδριο της νέας οργάνωσης. Ήταν μόλις 29 ετών και ένα από τα πολυάριθμα θύματα των δολοφόνων-πρακτόρων του Στάλιν, που είχαν αναλάβει να αποκεφαλίσουν από στελέχη τη νεοσύστατη 4^η Διεθνή.

Δυστυχώς, οι ομάδες που συστρατεύονταν στο ιδρυτικό συνέδριο της νέας Διεθνούς αποτελούνταν, σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις, από ελάχιστους ανθρώπους, κύρια διανοούμενους και

κάποιους εργάτες, συνήθως αποκομμένους από την τάξη τους. Η μόνη τροτσκιστική οργάνωση που διέθετε μια πρώτη κρίσιμη μάζα μελών και στελεχών και είχε εμπλακεί σοβαρά σε κάποιον σημαντικό εργατικό αγώνα στη χώρα της και είχε προσπαθήσει να τον καθοδηγήσει ήταν η αμερικάνικη: Το SWP (Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα) με κάπου 1.500 μέλη και αξιόλογη εμπλοκή στην απεργία των οδηγών φορτηγών στη Μινεάπολη, κρίσιμο αγώνα με πανεθνική σημασία.

Αλλά ένα χελιδόνι δεν φέρνει την άνοιξη και μία μόνο σοβαρή μικρή μαχητική οργάνωση δεν μπορούσε να αλλάξει τον χαρακτήρα της νέας προσπάθειας: **Οι εθνικές οργανώσεις της νέας 4^{ης} Διεθνούς ήταν ουσιαστικά μια σειρά επιτελεία στρατηγών χωρίς στρατό, που, στην καλύτερη περίπτωση, διατύπωναν εξαιρετικές κριτικές στους σταλινικούς και τους σοσιαλδημοκράτες για την ανεπάρκειά τους και τα λάθη τους. Όμως, σχεδόν πουθενά δεν ήταν σε θέση να οργανώσουν την οργή των μαζών, έστω και κατ' ελάχιστο.**

Και τότε, για ποιο λόγο ανακηρύχθηκε με τυμπανοκρουσίες ολόκληρη Διεθνής; Όσοι διατυπώνουν μια τέτοια ερώτηση θα έπρεπε πρώτα να φέρουν στο μυαλό τους τις συνθήκες του 1938 και τον τρομακτικό κίνδυνο ξεσπάσματος ενός νέου γενικευμένου παγκόσμιου πολέμου. Το 1938 οι επαναστατικές ελπίδες που είχαν ξεκινήσει με τη γενική απεργία στη Γαλλία και την Επανάσταση στην Ισπανία μόλις δυο χρόνια πριν, το 1936, είχαν πια ξεφτίσει και χαθεί. Καθεστώτα φασιστικά ανέβαιναν στην εξουσία, μετά την Ιταλία και την Γερμανία, σε μια σειρά ευρωπαϊκές χώρες. Οι εργάτες και οι εργάτριες παντού, βλέποντας ιδιαίτερα τον εκφυλισμό της Ισπανικής επανάστασης, βούλιαζαν στην απάθεια. Και ο παγκόσμιος πόλεμος, ανάμεσα σε χορτάτους και πεινασμένους ιμπεριαλιστές, ανάμεσα σε όσους είχαν αποικίες και πλουτοπαραγωγικές πηγές και σε όσους καίγονταν να αποκτήσουν, ήταν πια ζήτημα χρόνου.

Η νέα Διεθνής έπρεπε να σηκώσει στους ώμους της τα καθήκοντα της επαναστατικής πρωτοπορίας απέναντι στον νέο ιμπεριαλιστικό

πόλεμο. Τα στελέχη της είχαν μπροστά τους να εξηγήσουν υπομονετικά στις εργατικές τάξεις κάθε χώρας πως ο πόλεμος γίνεται για τα συμφέροντα του παρασιτικού κεφαλαίου και να τον μετατρέψουν σε εμφύλιο ταξικό πόλεμο.

Πράγματι η 4^η Διεθνής έβαλε στον εαυτό της καθήκοντα που την ξεπερνούσαν συντριπτικά. Όμως αυτή η οργάνωση τόλμησε να κάνει κάτι που είναι γενικά ξεχασμένο πια από την Αριστερά: Δοκίμασε να χαράξει τα καθήκοντά της με βάση τις ανάγκες του καιρού - επερχόμενος παγκόσμιος πόλεμος- και του εργατικού κινήματος - διεθνισμός κάτω από εξαιρετική πίεση από τον εθνικισμό. Η 4^η Διεθνής του 1938 δεν αποφάσισε να αναλάβει μικρές ευθύνες μόνο υπολογίζοντας τις περιορισμένες της δυνάμεις.

Ο συγγραφέας Νίκος Καζαντζάκης έχει γράψει ένα υπέροχο και συγκινητικό κείμενο για τη δολοφονία της Ρόζας Λούξεμπουργκ το 1919 από ακροδεξιούς στο Βερολίνο. Το κείμενο λέγεται «η κραυγή της Ρόζας Λούξεμπουργκ». Η τελευταία παράγραφος του έργου είναι μια αφρικάνικη ιστορία, η «Ιστορία του Μικρού Σκορπιού». Πρόκειται για μια αναφορά που συνοψίζει την αφήγηση του συγγραφέα και που ο Καζαντζάκης πίστευε πως η Ρόζα θα την εκτιμούσε ιδιαίτερα:

«Ο μικρός σκορπιός είπε: – Εγώ, ο μικρός σκορπιός ποτέ δε θα επικαλεστώ το όνομα του θεού (ή του αρνητικού συσχετισμού δυνάμεων, θα προσθέταμε εμείς σ.σ.) Εγώ, ο μικρός σκορπιός, όταν θέλω να κάμω τίποτα, θα το κάμω με την ουρά μου!»

Πιστεύουμε πως αυτή η ιστορία ταιριάζει γάντι με το πώς και γιατί ξεκίνησε η 4^η Διεθνής, αλλά και με τον χαρακτήρα του Λέοντα Τρότσκι, του εμπνευστή της.

«Ποτέ δεν λες η μοίρα πως σε αδίκησε, μα μόνο η Ιστορία αλλιώς σου μίλησε»

Ο απολογισμός αυτής της εκπληκτικής αποκοτιάς κόντρα στο ρεύμα 80 χρόνια πριν, μοιάζει εύκολος εκ των υστέρων. Είναι τόσο προβλέψιμο να πεις πως φυσικό ήταν να χάσει πάνω στο καναβάτσο

ο πυγμάχος κατηγορίας φτερού, που τόλμησε να αντιμετωπίσει όχι απλώς τον πρωταθλητή των βαρέων βαρών, αλλά και όλους τους διεκδικητές του τίτλου ταυτόχρονα.

Όλες οι προσπάθειες μόνιμου διεθνούς συντονισμού του εργατικού και σοσιαλιστικού κινήματος έγιναν σε εποχές σοβαρής ανόδου των διαθέσεων των μαζών.

Ο **Κομμουνιστικός Σύνδεσμος**, η επαναστατική οργάνωση των Γερμανών εργατών, που ανέθεσε στον Μαρξ να γράψει το Κομμουνιστικό Μανιφέστο, βρισκόταν σε ανάπτυξη δυνάμεων και είχε μπροστά της το επαναστατικό κύμα του 1848.

Η **Πρώτη Διεθνής** γεννήθηκε στο Λονδίνο το 1864, σε περίοδο που οι εργατικές τάξεις μιας σειράς χωρών της Ευρώπης είχαν ανάγκη να συνεργαστούν για να συντονίσουν τους αγώνες τους που βρισκόντουσαν σε άνοδο.

Το 1889 η ίδρυση της **2^{ης} Διεθνούς** ήταν το αποτέλεσμα της ύπαρξης και δράσης σοβαρών σοσιαλιστικών κομμάτων σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, που σε σοβαρό βαθμό εκπροσωπούσαν το εργατικό κίνημα στις χώρες τους.

Η **3^η Διεθνής**, το 1919, συσπείρωνε όλους τους υποστηρικτές της προλεταριακής επανάστασης που είχε νικήσει στη σοβιετική Ρωσία και ξεσήκωνε απίστευτο ενθουσιασμό σε αξιόλογες μαχητικές μειοψηφίες στο παγκόσμιο εργατικό κίνημα.

Μονάχα η 4^η Διεθνής δημιουργήθηκε απόλυτα «ενάντια στο ρεύμα». Με αυτούς τους όρους είναι απρόσμενη επιτυχία ακόμη και το γεγονός ότι επιβίωσε στα πέτρινα χρόνια, μεταφέροντας ως σήμερα ακηλίδωτη την επαναστατική σημαία. Με όλες τις αδυναμίες της, η 4^η Διεθνής του Τρότσκι ήταν «το μόνο αυθεντικά κομμουνιστικό ρεύμα κάποιας σημασίας που επιβίωσε στην εποχή των παγετώνων», σημειώνει ο επαναστάτης συγγραφέας Ντάνκαν Χάλλας.

Όμως τότε γιατί η ατέλειωτη αλυσίδα διασπάσεων που ακολουθεί

τον τροτσκισμό σαν κατάρα; Αφού οι οργανώσεις που αναφέρονται στον Τρότσκι και τη σοσιαλιστική επανάσταση στάθηκαν όρθιες με τόσο κόπο ενάντια σε θεούς και δαίμονες, για ποιο λόγο τις εγκαταλείπουν τόσο εύκολα τα μέλη τους για να φτιάξουν μικρότερα «μαγαζάκια»; Μήπως υπάρχει κάποια εγγενής ανωμαλία στο DNA του τροτσκισμού;

Το «μυστικό» της επιτυχίας και για ποιο λόγο είναι τόσο δύσκολο να κατακτηθεί.

Στις πιο ασφυκτικές στιγμές της πολιτικής του απομόνωσης, ο Τρότσκι, που προσπαθούσε να εμφυσήσει κουράγιο και υπομονή στις μικρές ομάδες που τον ακολουθούσαν, έκανε συχνά συγκρίσεις με την απομόνωση στην οποία βρέθηκαν οι μπολσεβίκοι στη Ρωσία στα πρώτα χρόνια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου.

Πραγματικά, οι μπολσεβίκοι είχαν βρεθεί τότε με την πλάτη στον τοίχο και οι οργανωμένες δυνάμεις που τους είχαν απομείνει ήταν εξαιρετικά ισχνές. Μάλιστα, στους πρώτους μήνες του πολέμου, ο ίδιος ο Λένιν θεωρούσε πως το σύνολο των οργανωμένων δυνάμεων του κόμματος ήταν πλήρως αποπροσανατολισμένες και ο ίδιος μπορούσε να βασιστεί προσωρινά σε μόλις μια-δυο ντουζίνες σχετικά πεισμένων μελών. Λίγο περισσότερο από τρία χρόνια μετά, τον Οκτώβρη 1917, οι μπολσεβίκοι καταχτούσαν την εξουσία στη Ρωσία – το ένα έκτο του πλανήτη! Η ταχύτατη πορεία από τα τάρταρα στην έφοδο στον ουρανό έφερνε ίλιγγο και στους ίδιους τους πρωταγωνιστές της. Και αυτήν την πορεία, την εγγυήθηκε, σύμφωνα με τον Τρότσκι, η πολιτική καθοδήγηση του Λένιν και των ιδεών του μαρξισμού.

Όμως, η αλήθεια είναι πως οι μπολσεβίκοι διέθεταν ένα προσόν επιπλέον από τους νεαρούς οπαδούς του Τρότσκι: στα εργοστάσια της Πετρούπολης και της Μόσχας, στις πετρελαιοπηγές του Μπακού και στα ορυχεία της Ουκρανίας, οι μπολσεβίκοι αγωνιστές του 1914-1917, ακόμα και στις πιο δύσκολες στιγμές, ήταν γνωστοί προσωπικά στους εργάτες ή τουλάχιστον στους πιο μαχητικούς και πρωτοπόρους από αυτούς. Αργότερα αυτή η εργατική πρωτοπορία θα κάνει τη διαφορά, όταν κερδηθεί με τον μπολσεβικισμό. **Η σχέση**

του επαναστατικού κόμματος με την εργατική πρωτοπορία ήταν ο απαραίτητος κρίκος από όπου πιάστηκαν οι μπολσεβίκοι και επικοινωνήσαν με τις πιο πλατιές μάζες. Από αυτή την άποψη, η σύγκριση των μπολσεβίκων με τους απομονωμένους νεαρούς διανοούμενους που ακολουθούσαν τον Τρότσκι το 1938 είναι τουλάχιστον καταθλιπτική.

Ένας λόγος παραπάνω, η εργατική πρωτοπορία έχει την τάση να πλουτίζει, να γενικεύει και να κάνει έντονη τη συζήτηση, τις αμφιβολίες και τις αντιρρήσεις πάνω στην τρέχουσα «γραμμή» ενός πολιτικού οργανισμού όπου συμμετέχει. Όμως ακριβώς επειδή οι πρωτοπόροι εργάτες και οι εργάτριες χρειάζονται το κόμμα ως εργαλείο δράσης, δεν αφήνουν εύκολα περιθώριο σε διασπάσεις, είτε στα διαμαρτυρόμενα μέλη της βάσης είτε στην ανυπόμονη ηγεσία που θέλει να «ξεμπερδεύει από προβλήματα».

Η σχέση των μπολσεβίκων με την πρωτοπορία δεν ήταν μόνο το κλειδί για την εξουσία την κατάλληλη στιγμή, αλλά και ο καταλύτης που κράτησε το κόμμα ενωμένο ακόμα και στις χειρότερες στιγμές των δοκιμασιών του. Η σχέση της επαναστατικής οργάνωσης με την πρωτοπορία, αυτή είναι η απαραίτητη βιταμίνη που χρειάζονται επειγόντως οι οργανώσεις που αναφέρονται στον μαρξισμό και την κληρονομιά του Τρότσκι. Κι αυτή η σχέση θέλει δουλειά για να υπάρξει και για να σφυρηλατηθεί.

Μετά τον θάνατο του Τρότσκι

Σε έναν μύθο για έναν μεγάλο δάσκαλο του Ζεν Βουδισμού, αναφέρεται πως, όταν πλησίαζε ο θάνατός του, παρέλασαν μπροστά του οι στενοί του μαθητές και τον αποχαιρέτησαν, αναφέροντας από μια φράση, που συνοψιζε ό,τι είχε καταλάβει ο καθένας τους από τη διδασκαλία του. Οι περισσότεροι μαθητές διάλεξαν κάποια εντυπωσιακή δήλωση. Και ο δάσκαλος, με μισοσβησμένη φωνή, άφηνε και μια «κληρονομιά» στον καθένα, ανάλογα με τη φράση του. Έτσι, σε άλλον είπε «εσύ είσαι το δέρμα μου», σε άλλον «εσύ είσαι το ρούχο μου» ή «εσύ είσαι το μπαστούνι μου». Και μόνον στον μαθητή που τόλμησε στα ίσα να τον αμφισβητήσει, ο

δάσκαλος καλόκαρδα του χάρισε την κουβέντα «εσύ είσαι το μυαλό και η καρδιά μου».

Όταν δολοφονήθηκε ο Τρότσκι, η ολιγάριθμη οργάνωση της 4^{ης} Διεθνούς έμεινε με τις γραπτές παρακαταθήκες του εμπνευστή της. Όμως δεν ήταν εύκολο να αντιμετωπίσει μόνο με αυτές τη σκληρή πραγματικότητα που είχε προκύψει από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. **Ο μεταπολεμικός κόσμος δεν είχε καμία σχέση με τις προβλέψεις του Τρότσκι.**

Η Ρωσία του Στάλιν δεν είχε καταρρεύσει ούτε από τα δεξιά, εξαιτίας της κοινωνικής αντεπανάστασης, ούτε από τα αριστερά, εξαιτίας της πολιτικής επανάστασης της εργατικής τάξης, σύμφωνα με την κλασική τροτσκιστική διατύπωση. Αντίθετα, ο σταλινισμός επεκτάθηκε και σε μια σειρά άλλες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Σε λίγο θα ακολουθήσει η κινέζικη επανάσταση, η βιετναμέζικη και η κουβανική. Παντού θα τεθούν επικεφαλής σταλινικά κόμματα, που θα φτάσουν στην εξουσία με την εργατική τάξη απαθή και στο περιθώριο των γεγονότων. Ακολουθώντας την τροτσκιστική ορθοδοξία, αυτά τα καθεστώτα θα έπρεπε να είναι κάποιου είδους «εκφυλισμένα» ή «παραμορφωμένα εκ γενετής» εργατικά κράτη.

Αλλά μπορούσαν να υπάρξουν κάποιας μορφής εργατικά κράτη, έστω και «παραμορφωμένα», χωρίς τη δράση της εργατικής τάξης; Και, αν ο σταλινισμός μπορούσε να καθοδηγήσει επαναστάσεις, έστω με γραφειοκρατικό και κακό τρόπο, τότε τι χρειαζόταν η ανεξάρτητη δράση της εργατικής τάξης και η ξεχωριστή οργάνωση της 4^{ης} Διεθνούς; Και αν η Ιστορία χρησιμοποιεί ως υποζύγιο και όχι ως καταλύτη τις εργατικές μάζες, τότε δεν είναι λάθος από τη βάση της όλη η θεωρία του μαρξισμού που ισχυρίζεται πως «η απελευθέρωση της εργατικής τάξης είναι έργο της ίδιας»;

Έτσι, οι επίγονοι του Τρότσκι βρέθηκαν μπροστά σε ερωτήματα και διλήμματα, που απαιτούσαν γενναία επανεξέταση των συμπερασμάτων του εμπνευστή τους και γενικότερα μια σοβαρή στάση απέναντι στη μαρξιστική θεωρία.

Οι περισσότερες από τις ομαδοποιήσεις που προέκυψαν μέσα από τους κόλπους της 4^{ης} Διεθνούς διέσωσαν, άλλη λιγότερα κι άλλη περισσότερα, στοιχεία της τροτσκιστικής παράδοσης, αλλά σπάνια κατάφεραν να κρατήσουν «την καρδιά και το μυαλό» του Τρότσκι. Ο ίδιος, όσο ζούσε, συχνά επανεξετάζε τις θεωρίες του και δεν δίσταζε να πετάξει στην άκρη συμπεράσματα και εικασίες που δεν είχαν δικαιωθεί από την πραγματικότητα.

Και το ζήτημα πάνω στο οποίο κάθε λίγα μόλις χρόνια ο Τρότσκι άλλαζε ριζικά άποψη, ήταν αυτό της φύσης της σταλινικής γραφειοκρατίας. Επρόκειτο για καινούργιο κοινωνικό φαινόμενο, που πρώτος ο Τρότσκι επιχείρησε την ανατομή του με τα εργαλεία του μαρξισμού. Και **ενώ στην αρχή της κόντρας του με τον σταλινισμό επιχειρηματολογούσε πως το γραφειοκρατικό καθεστώς μπορούσε να μεταρρυθμιστεί ειρηνικά και το κομμουνιστικό κόμμα να κερδηθεί ξανά από τα μέλη του, κατέληξε στα τελευταία χρόνια της ζωής του να επιμένει πως ο σταλινισμός θα ανατραπεί από την εργατική τάξη μόνο με τη βία και με ανεξάρτητη –και παράνομη– επαναστατική καθοδήγηση.**

Ο ίδιος ο Τρότσκι πίστευε πως ο απόλυτος και τελικός κριτής της φύσης του σταλινικού καθεστώτος θα είναι ο επερχόμενος πόλεμος. Ο πόλεμος ήρθε και ανέτρεψε ολοκληρωτικά τις προβλέψεις του Τρότσκι. Μπορούσε να περιμένει το καθήκον της εξαγωγής συμπερασμάτων από τη συγκλονιστική αυτή δοκιμασία;

Η ίδια η κεντρική θέση του Τρότσκι για τη φύση του σταλινικού καθεστώτος θα έπρεπε να επανεξεταστεί εκ θεμελίων. Αυτό θα έκανε και ο ίδιος, αν ζούσε. Όσο και αν η ισχυρογνωμοσύνη είναι συχνά χαρακτηριστικό των αρχηγών, ο Τρότσκι δεν καταδεχόταν ποτέ να μπει στο δίλημμα «ή στραβός είναι ο γιαλός ή στραβά αρμενίζουμε». Σαν καλός καπετάνιος προτιμούσε να επανεξετάζει ξανά και ξανά την πορεία του, παρά να ρίξει το πλοίο στα βράχια.

Και, εν τέλει, τι αναλογεί σε μας ως καθήκον σήμερα:

Σήμερα ο σταλινισμός έχει γενικά καταρρεύσει. Τόσο τα

καθεστώς του κρατικού καπιταλισμού όσο και η επιρροή των ιδεών του μέσα στην εργατική τάξη της Δύσης. Στον κόσμο της Αριστεράς, ενώ παλιά κυριαρχούσαν οι λανθασμένες ιδέες και η πίστη σε εγκληματικές ηγεσίες, σήμερα βασιλεύει η απογοήτευση, η σύγχυση, ο αγνωστικισμός και η αποστράτευση.

Την ίδια ώρα ο καπιταλισμός παγκόσμια –και με αιχμή την Ευρώπη– δοκιμάζει να ανατρέψει όλες πρακτικά τις κατακτήσεις της εργατικής τάξης στα τελευταία εκατόν πενήντα χρόνια. Αυτό δεν είναι δείγμα κυριαρχίας. Το αντίθετο. Η επίθεση στα εργατικά δικαιώματα είναι όρος επιβίωσης για τους καπιταλιστές για να ξεπεράσουν την κρίση τους. Είναι υποχρεωμένοι ξανά και ξανά να συντρίψουν την εργατική τάξη για να εξασφαλίσουν αύξηση κερδών. Μ' άλλα λόγια, προκαλούν τους «από κάτω» να ανακαλύψουν και πάλι την παράδοση των παλιότερων μαχών και συλλογικοτήτων.

Το στοίχημα για την επαναστατική αριστερά στη σημερινή εποχή είναι να βρει τον τρόπο να αρχίσει να οργανώνει την οργή των μαζών, προσφέροντας ιδέες, προτάσεις για δράση και στελέχη για ηγεσία. Αυτή τη στιγμή τούτο το καθήκον φαίνεται απίστευτα μακρινό, μετά και την προδοσία του ΣΥΡΙΖΑ, που διέλυσε την αυτοπεποίθηση σε όλη την εργατική τάξη της Ευρώπης. Όμως πάντα, έγραφε ο Τρότσκι, η τραγωδία βρίσκεται στην τεράστια απόσταση ανάμεσα στα πενιχρά μέσα και τα μεγαλειώδη καθήκοντα. Και σήμερα, που δεν μας δολοφονούν οι σταλινικοί πράκτορες και είναι αρκετά περισσότερα τα μέλη των επαναστατικών οργανώσεων στην Ελλάδα και τον κόσμο, δεν είναι καιρός για ομφαλοσκόπηση. Είναι καιρός για συστηματική δουλειά και παθιασμένη στράτευση.

Αν δεν σταθούμε ικανοί και ικανές να εκφράσουμε αυτό που υπάρχει, τη βαθιά αγανάκτηση του εργατικού κόσμου και της νεολαίας απέναντι στη γενική έφοδο της λιτότητας και του νεοφιλελευθερισμού, τότε θα μας αξίζει να μείνουμε μια ασήμαντη υποσημείωση στην Ιστορία. Επειδή κάθε ανικανότητα και ολιγωρία της επαναστατικής αριστεράς θα σημαίνει πως η οργή των χτυπημένων από την κρίση θα γίνεται λίπασμα για να αναπτυχθεί η ακροδεξιά και η ξενοφοβία, ο ρατσισμός και ο

κοινωνικός κανιβαλισμός.

Κανένα επιχείρημα και καμιά κατήχηση δεν έχει τη δύναμη και την ένταση της επιτυχίας, του νικηφόρου παραδείγματος. **Χρειαζόμαστε μικρές, αλλά ορατές νίκες. Χρειαζόμαστε υποδείγματα δράσης.**

Και οι μικρές οργανώσεις τού σήμερα μπορούμε να δείξουμε απτά το μέτρο των ικανοτήτων μας, αν συνδυάσουμε τη φρενιασμένη δράση με τη σοβαρή στάση απέναντι στη θεωρία μας, αν τολμάμε να κάνουμε κάθε φορά τον απολογισμό μιας μάχης τίμια και θαρρετά, ανοιχτά και ξάστερα μπροστά σε όλο τον κόσμο της Αριστεράς και των κινημάτων.

Και ο καιρός μιας νέας Διεθνούς θα προκύψει μέσα από νέες, μεγάλες μάχες που θα προσφέρουν χειροπιαστά δείγματα γραφής και που γύρω από αυτά θα χαραχτούν νέες διαχωριστικές γραμμές και νέες συστρατεύσεις.

Αλλά, για την ώρα, χρειαζόμαστε άμεσα ορατές νίκες.

Χάρης Παπαδόπουλος

¹ Είναι τα τελευταία λόγια του Τρότσκι, λίγο πριν ξεψυχήσει.